

ΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης

Καθηγητής Τμ. Νομικής ΑΠΘ

Εισαγωγή

Η ταχύτατη εξέλιξη της ψηφιακής τεχνολογίας και η διείσδυση των διαδικτυακών πλατφορμών σε κάθε πτυχή της κοινωνικής και οικονομικής ζωής κατέστησαν αναγκαία την εκ νέου θεμελίωση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία τους. Οι επιγραμμικές υπηρεσίες, οι οποίες αρχικά αντιμετωπίζονταν ως ουδέτεροι διαμεσολαβητές στην επικοινωνία και στο ηλεκτρονικό εμπόριο, μεταβλήθηκαν σταδιακά σε κομβικούς παράγοντες διαμόρφωσης της δημόσιας σφαίρας, της πρόσβασης στην πληροφορία και της οικονομικής δραστηριότητας στο διαδίκτυο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας τις προκλήσεις που αναδύονται από τη συγκέντρωση ισχύος στις μεγάλες πλατφόρμες και από τα φαινόμενα διάδοσης παράνομου ή επιβλαβούς περιεχομένου, προχώρησε σε μια συνολική αναμόρφωση του κανονιστικού πλαισίου για τις ψηφιακές υπηρεσίες και τις αγορές. Το ρυθμιστικό αυτό δίπτυχο συγκροτείται από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/2065 για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (*Digital Services Act – DSA*) και τον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/1925 για τις Ψηφιακές Αγορές (*Digital Markets Act – DMA*), οι οποίοι υιοθετήθηκαν το 2022 και τέθηκαν σε ισχύ σταδιακά από το 2023.

Οι δύο κανονισμοί, αν και αλληλοσυμπληρούμενοι, υπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς: ο DSA αποσκοπεί στη ρύθμιση των υποχρεώσεων λογοδοσίας, διαφάνειας και δέουσας επιμέλειας των παρόχων επιγραμμικών υπηρεσιών, ενώ ο DMA επικεντρώνεται στη διασφάλιση δίκαιου ανταγωνισμού στις αγορές των ψηφιακών πλατφορμών, αντιμετωπίζοντας τα φαινόμενα οικονομικής κυριαρχίας των λεγόμενων *gatekeepers*.

Η νέα αυτή νομοθεσία συνιστά την πιο σημαντική μεταρρύθμιση του ενωσιακού δικαίου στον τομέα των ψηφιακών υπηρεσιών μετά την Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο, της οποίας οι βασικές αρχές διατηρούνται, αλλά προσαρμόζονται στις σύγχρονες τεχνολογικές και κοινωνικές συνθήκες.

Ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA)

Η ανάγκη ενός νέου κανονιστικού πλαισίου για τις ψηφιακές υπηρεσίες αναδείχθηκε από τις εγγενείς αδυναμίες της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ, η οποία, αν και καθιέρωσε την αρχή της απαλλαγής των παρόχων ενδιάμεσων υπηρεσιών από ευθύνη για το περιεχόμενο των χρηστών, δεν προέβλεπε συγκεκριμένες διαδικασίες εποπτείας και διαχείρισης παράνομου περιεχομένου. Η προσέγγιση εκείνη, που βασιζόταν στην έννοια του «ουδέτερου διαμεσολαβητή»,

αποδείχθηκε ανεπαρκής σε ένα περιβάλλον όπου οι πλατφόρμες λειτουργούν πλέον ως ενεργοί ρυθμιστές της πληροφορίας και της διαδικτυακής επικοινωνίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανταποκρινόμενη σε αυτές τις προκλήσεις, υπέβαλε την πρόταση Κανονισμού για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες, η οποία εγκρίθηκε το 2022 και τέθηκε σε εφαρμογή από τις 17 Φεβρουαρίου 2024. Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 συνιστά ένα συνεκτικό και δεσμευτικό πλαίσιο υποχρεώσεων για τους παρόχους επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης, εισάγοντας ένα σύστημα πολυεπίπεδης ευθύνης, αναλόγως με το είδος και το μέγεθος του παρόχου.

1. Αντικείμενο και αρχές του Κανονισμού

Ο DSA αποσκοπεί στην ενίσχυση της λογοδοσίας των πλατφορμών, στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των χρηστών και στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ψηφιακών υπηρεσιών. Εισάγει ένα σύνολο υποχρεώσεων δέουσας επιμέλειας (due diligence), οι οποίες καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι πάροχοι υπηρεσιών πρέπει να προλαμβάνουν, να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν παράνομο ή επιβλαβές περιεχόμενο.

Κεντρική θέση στο νέο σύστημα κατέχει η διαδικασία ειδοποίησης και δράσης (notice and action), με την οποία θεσμοθετείται η υποχρέωση των παρόχων να αξιολογούν τις ειδοποιήσεις για παράνομο περιεχόμενο και να προβαίνουν σε διαγραφή ή απενεργοποίηση πρόσβασης, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα προσφυγής των χρηστών κατά των αποφάσεων αυτών.

Παράλληλα, ο Κανονισμός διατηρεί τους βασικούς κανόνες απαλλαγής από ευθύνη των παρόχων ενδιάμεσων υπηρεσιών, όπως αυτοί προβλέπονταν στα άρθρα 12–15 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ, αλλά ενσωματώνει νέους μηχανισμούς εποπτείας και κυρώσεων για τη μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας. Η αρχή της μη γενικής υποχρέωσης παρακολούθησης εξακολουθεί να ισχύει, αλλά εμπλουτίζεται με ειδικές υποχρεώσεις λογοδοσίας και διαφάνειας, ιδίως για τις πολύ μεγάλες πλατφόρμες.

2. Υποχρεώσεις διαφάνειας και λογοδοσίας

Ο DSA επιβάλλει στους παρόχους επιγραμμικών πλατφορμών υποχρεώσεις σχετικά με τη διαφάνεια των αλγοριθμικών διαδικασιών, τη δημοσιοποίηση πληροφοριών για τους εμπόρους που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους, καθώς και την επαλήθευση στοιχείων ταυτότητας όπου αυτό απαιτείται. Ιδιαίτερα για τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες (VLOPs) και τις πολύ μεγάλες μηχανές αναζήτησης (VLOSEs), προβλέπονται ενισχυμένες υποχρεώσεις αξιολόγησης και διαχείρισης συστημικών κινδύνων που απορρέουν από τη λειτουργία τους, όπως η διάδοση παραπληροφόρησης, η χειραγώγηση περιεχομένου ή η επιρροή σε εκλογικές διαδικασίες.

Οι πλατφόρμες αυτές οφείλουν να διενεργούν τακτικές εκτιμήσεις κινδύνου, να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα μετριασμού και να υπόκεινται σε ανεξάρτητους ελέγχους. Επιπλέον, πρέπει να παρέχουν στους ερευνητές εγκεκριμένη πρόσβαση στα δεδομένα που απαιτούνται για την αξιολόγηση των συστημικών κινδύνων.

Με αυτόν τον τρόπο, ο DSA επιχειρεί να εγκαθιδρύσει ένα πλαίσιο θεσμικής λογοδοσίας, όπου οι πλατφόρμες παύουν να θεωρούνται απλοί τεχνολογικοί πάροχοι και αναγνωρίζονται ως κοινωνικοοικονομικοί δρώντες με ευθύνη έναντι του δημοσίου συμφέροντος.

3. Διατήρηση και εξειδίκευση του καθεστώτος απαλλαγής από ευθύνη

Ο Κανονισμός, χωρίς να ανατρέπει την υφιστάμενη αρχή της απαλλαγής από ευθύνη των μεσαζόντων, εισάγει συγκεκριμένες διαδικαστικές εγγυήσεις για την προστασία των χρηστών και των επιχειρηματικών φορέων. Προβλέπει κυρώσεις, συμπεριλαμβανομένων χρηματικών προστίμων και περιοδικών ποινών, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των παρόχων, αλλά και εγγυήσεις κατά της υπερβολικής αφαίρεσης περιεχομένου (*overblocking*), που θα μπορούσε να θίξει την ελευθερία της έκφρασης.

Στο πλαίσιο αυτό, ο DSA επιχειρεί μια ισορροπία μεταξύ προστασίας της ελεύθερης επικοινωνίας και διασφάλισης της νομιμότητας του ψηφιακού περιβάλλοντος, καθιστώντας σαφές ότι η ευθύνη των πλατφορμών δεν είναι πλέον μόνο τεχνική, αλλά και κοινωνική.

4. Συμπληρωματικότητα με άλλες ενωσιακές ρυθμίσεις

Ο DSA δεν λειτουργεί αποκομμένα από το υφιστάμενο ενωσιακό κεκτημένο. Συμπληρώνει τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2018/1808, καθώς και τις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (GDPR) και της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ (Ν. 3471/2006). Παρότι δεν αποσκοπεί πρωτίστως στην προστασία των καταναλωτών, οι διατάξεις του διατηρούν το επίπεδο προστασίας που κατοχυρώνεται από το δίκαιο της Ένωσης.

Η εφαρμογή του Κανονισμού άρχισε την 17η Φεβρουαρίου 2024, με ορισμένες διατάξεις να εφαρμόζονται ήδη από τα τέλη του 2023, σηματοδοτώντας την έναρξη μιας νέας εποχής ευρωπαϊκής ρύθμισης των ψηφιακών υπηρεσιών.

Η Εφαρμογή του Κανονισμού για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες στην Ελλάδα

Ο Νόμος 5099/2024

Η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/2065 στο ελληνικό δίκαιο πραγματοποιήθηκε με τον Νόμο 5099/2024, ο οποίος θεσπίζει τα αναγκαία μέτρα για την ενσωμάτωση και προσαρμογή της εθνικής έννομης τάξης προς τις διατάξεις της Πράξης για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες. Ο νόμος αυτός, ο οποίος δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α' 194/2024, διαμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο εποπτείας και εφαρμογής του Κανονισμού, καθορίζοντας τις αρμόδιες αρχές, τις διαδικασίες επιβολής κυρώσεων και τα ένδικα βοηθήματα.

Η φιλοσοφία του ελληνικού νομοθέτη συνίσταται στη δημιουργία ενός πολυεπίπεδου συστήματος εποπτείας, το οποίο εξασφαλίζει αφενός την αποτελεσματική εφαρμογή των

ενωσιακών διατάξεων, και αφετέρου την προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες της εθνικής διοικητικής οργάνωσης και του θεσμικού τοπίου των ανεξάρτητων αρχών.

1. Ορισμός του Συντονιστή Ψηφιακών Υπηρεσιών

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 5099/2024, η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) ορίζεται ως ο Συντονιστής Ψηφιακών Υπηρεσιών, κατά το άρθρο 49 παρ. 2 του DSA. Ο Συντονιστής ασκεί όλες τις αρμοδιότητες που απονέμει ο Κανονισμός στις εθνικές εποπτικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων της εποπτείας συμμόρφωσης, της συλλογής πληροφοριών και της επιβολής κυρώσεων.

Η επιλογή της ΕΕΤΤ δεν είναι τυχαία. Πρόκειται για ανεξάρτητη διοικητική αρχή με μακρά εμπειρία στη ρύθμιση και εποπτεία της αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τομέας που παρουσιάζει δομικές ομοιότητες με την αγορά των ψηφιακών υπηρεσιών. Ο ρόλος της ως Συντονιστή εξασφαλίζει τη θεσμική συνέχεια, την τεχνική επάρκεια και την ουδετερότητα στην εφαρμογή του DSA.

Η ΕΕΤΤ συμμετέχει, επιπλέον, με δικαίωμα ψήφου στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ψηφιακών Υπηρεσιών (European Board for Digital Services), το οποίο συγκροτείται σύμφωνα με το άρθρο 61 του Κανονισμού. Το Συμβούλιο αυτό αποτελεί φόρουμ συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των Συντονιστών όλων των κρατών-μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, επιτελώντας κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση ενιαίας εφαρμογής του Κανονισμού στην Ένωση.

2. Συμμετοχή και αρμοδιότητες άλλων αρχών

Πέραν της ΕΕΤΤ, ο Ν. 5099/2024 αναγνωρίζει συμπληρωματικές αρμοδιότητες σε άλλες ανεξάρτητες αρχές, οι οποίες εμπλέκονται θεσμικά στην εποπτεία ειδικών πτυχών της ψηφιακής δραστηριότητας.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 5 του νόμου προβλέπει ότι:

- Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) είναι αρμόδιο για την επιβολή των διατάξεων που αφορούν στο περιεχόμενο και την εποπτεία των υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων, και ειδικότερα για τις διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 1 περ. α'–γ', 26 παρ. 2 και 28 παρ. 1 του DSA.
- Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) εποπτεύει την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 26 παρ. 1 περ. δ', παρ. 3 και του άρθρου 28 του Κανονισμού, που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικότητας των χρηστών.

Η κατανομή αυτή των αρμοδιοτήτων αντικατοπτρίζει τη διατομεακή φύση του DSA, ο οποίος συνδέεται τόσο με την προστασία της πληροφορίας και της ελευθερίας της έκφρασης, όσο και με τη διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων και της διαφημιστικής διαφάνειας.

3. Εξουσίες και μέσα εποπτείας

Το άρθρο 11 του Ν. 5099/2024 καθορίζει αναλυτικά τις εξουσίες του Συντονιστή Ψηφιακών Υπηρεσιών και των αρμόδιων αρχών. Ο Συντονιστής δύναται:

- να ζητεί πληροφορίες από τους παρόχους ενδιάμεσων υπηρεσιών ή από άλλα πρόσωπα για πιθανές παραβάσεις,
- να διεξάγει ελέγχους,
- να επιβάλλει μέτρα συμμόρφωσης, καθώς και
- να επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα ή περιοδικές χρηματικές κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.

Η διάταξη αυτή μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο το ευρωπαϊκό πρότυπο ενεργητικής εποπτείας, το οποίο στηρίζεται όχι μόνο στην τιμωρητική λειτουργία, αλλά και στην προληπτική συμμόρφωση των παρόχων. Ο Συντονιστής έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε προληπτικές παρεμβάσεις, αποστέλλοντας ειδοποιήσεις συμμόρφωσης πριν από την επιβολή κυρώσεων, καθώς και να ζητά τη λήψη συγκεκριμένων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων.

Περαιτέρω, ο νόμος προβλέπει τη σύσταση Συμβουλευτικής Επιτροπής για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης (άρθρο 14). Η Επιτροπή έχει συμβουλευτικό ρόλο, παρέχοντας γνωμοδοτήσεις για την εφαρμογή του Κανονισμού και τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου.

4. Μητρώο παρόχων ενδιάμεσων υπηρεσιών

Κατά το άρθρο 15 του Ν. 5099/2024, η ΕΕΤΤ υποχρεούται να θέσει σε λειτουργία μητρώο παρόχων ενδιάμεσων υπηρεσιών, στο οποίο εγγράφονται υποχρεωτικά όλοι οι πάροχοι που διαθέτουν εγκατάσταση στην Ελλάδα ή των οποίων ο νόμιμος εκπρόσωπος είναι εγκατεστημένος στη χώρα, εφόσον δεν διαθέτουν εγκατάσταση σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης.

Το μητρώο αυτό αποτελεί εργαλείο θεσμικής διαφάνειας και ιχνηλασιμότητας, επιτρέποντας στον Συντονιστή να γνωρίζει το σύνολο των παρόχων που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά και να παρακολουθεί τη συμμόρφωσή τους με τον DSA. Η εγγραφή στο μητρώο πρέπει να ολοκληρώνεται εντός τριών μηνών από την έναρξη λειτουργίας του.

5. Μέτρα εφαρμογής και ένδικα βοηθήματα

Σύμφωνα με το άρθρο 16, ο Συντονιστής Ψηφιακών Υπηρεσιών και οι λοιπές αρμόδιες αρχές δύναται να επιβάλλουν πρόστιμα και χρηματικές ποινές στους παρόχους που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους. Η επιβολή των κυρώσεων αυτών ακολουθεί τις αρχές της αναλογικότητας και της διαφάνειας, ενώ λαμβάνεται υπόψη η βαρύτητα, η διάρκεια και η συχνότητα της παράβασης.

Ειδικό ένδικο βοήθημα προβλέπεται στο άρθρο 17 του Ν. 5099/2024:

- Κατά των αποφάσεων επιβολής κυρώσεων χωρεί προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών (άρθρο 17 παρ. 1).
- Κατά των λοιπών ατομικών διοικητικών πράξεων που εκδίδονται από τις αρχές αυτές, ασκείται αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας (άρθρο 17 παρ. 2).

Το σύστημα αυτό εξασφαλίζει την πλήρη δικαστική προστασία των διοικούμενων και παράλληλα εγγυάται την αποτελεσματικότητα της διοικητικής επιβολής, συνδυάζοντας διοικητικό και δικαστικό έλεγχο.

6. Συνολική αξιολόγηση του Ν. 5099/2024

Ο Ν. 5099/2024 αποτελεί υπόδειγμα ενσωμάτωσης ενωσιακού κανονισμού μέσω εθνικού μηχανισμού εφαρμογής, καθώς διατηρεί τον δεσμευτικό χαρακτήρα του Κανονισμού, αλλά προβλέπει συγκεκριμένες θεσμικές δομές και διαδικασίες εποπτείας σε εθνικό επίπεδο.

Η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΕΤΤ, ΕΣΡ και ΑΠΔΠΧ αντικατοπτρίζει το πολυδιάστατο περιεχόμενο του DSA, ενώ η πρόβλεψη μητρώου και συμβουλευτικής επιτροπής ενισχύει την οργανωτική συνοχή του πλαισίου. Παρά ταύτα, ορισμένες προκλήσεις παραμένουν, όπως η ανάγκη επαρκούς τεχνικής στελέχωσης της ΕΕΤΤ και η διαλειτουργικότητα των αρμόδιων αρχών, ώστε να διασφαλιστεί η ενιαία εφαρμογή και η αποφυγή επικαλύψεων αρμοδιοτήτων.

Σε κάθε περίπτωση, η υιοθέτηση του νόμου σηματοδοτεί την πλήρη εναρμόνιση της Ελλάδας με το νέο ευρωπαϊκό δίκαιο των ψηφιακών υπηρεσιών και δημιουργεί το θεσμικό υπόβαθρο για τη μετάβαση σε ένα σύγχρονο, διαφανές και λογοδοτούμενο περιβάλλον διαδικτυακής διακυβέρνησης.

Ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA)

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η ταχεία συγκέντρωση οικονομικής ισχύος σε έναν μικρό αριθμό μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών – τις λεγόμενες *Big Tech* – ανέδειξε μια νέα μορφή οικονομικού και πληροφοριακού μονοπωλίου στην ψηφιακή εποχή. Οι πλατφόρμες αυτές, αξιοποιώντας τη δύναμη των δεδομένων, τα αποτελέσματα δικτύου (*network effects*) και τις οικονομίες κλίμακας (*scale effects*), κατόρθωσαν να καταστούν αναντικατάστατοι ενδιάμεσοι μεταξύ των επιχειρηματικών χρηστών και των τελικών χρηστών.

Η κυριαρχία τους αυτή, αν και συνέβαλε στην ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας και στην προσφορά καινοτόμων υπηρεσιών, δημιούργησε σοβαρές ανησυχίες για τη λειτουργία του ανταγωνισμού και για την ισότιμη πρόσβαση στις αγορές. Εμφανίστηκαν φαινόμενα στρέβλωσης του ανταγωνισμού, κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης και αθέμιτων πρακτικών εις βάρος μικρότερων επιχειρήσεων, καθώς και προβλήματα που σχετίζονται με τη συσσώρευση δεδομένων, την αδιαφάνεια αλγορίθμων και την περιορισμένη φορητότητα χρηστών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, διαπιστώνοντας ότι τα υφιστάμενα εργαλεία του δικαίου του ανταγωνισμού (άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ) δεν επαρκούν για να αντιμετωπίσουν τις διαρθρωτικές ιδιαιτερότητες των ψηφιακών αγορών, προχώρησε στη θέσπιση του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/1925, γνωστού ως Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές (Digital Markets Act – DMA).

Ο Κανονισμός αυτός συμπληρώνει το γενικό δίκαιο του ανταγωνισμού, εισάγοντας προληπτικού χαρακτήρα κανόνες που αποσκοπούν στη διατήρηση δίκαιων και ανοικτών ψηφιακών αγορών και στον περιορισμό της ισχύος των *ρυθμιστών της πρόσβασης* (*gatekeepers*).

1. Σκοπός και πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του DMA, ο Κανονισμός καθορίζει εναρμονισμένους κανόνες που διασφαλίζουν δίκαιες και ανταγωνιστικές αγορές στον ψηφιακό τομέα, προς όφελος τόσο των επιχειρηματικών όσο και των τελικών χρηστών.

Το πεδίο εφαρμογής του περιορίζεται σε παρόχους βασικών υπηρεσιών πλατφόρμας (*core platform services*) που έχουν χαρακτηριστεί ως *πυλωροί της πρόσβασης* (*gatekeepers*), δηλαδή ως επιχειρήσεις που ασκούν ρυθμιστική επιρροή στη σύνδεση μεταξύ επιχειρηματικών χρηστών και τελικών χρηστών.

Ως βασικές υπηρεσίες πλατφόρμας, κατά το άρθρο 2 αριθ. 2, νοούνται οι εξής:

- επιγραμμικές υπηρεσίες διαμεσολάβησης,
- μηχανές αναζήτησης,
- υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης,
- υπηρεσίες διαμοιρασμού βίντεο,
- υπηρεσίες διαπροσωπικών επικοινωνιών ανεξαρτήτως αριθμών,
- λειτουργικά συστήματα,
- φυλλομετρητές,
- εικονικοί βοηθοί,
- υπηρεσίες νεφοϋπολογιστικής (*cloud*), και
- επιγραμμικές υπηρεσίες διαφήμισης (*ad services*).

Η επιλογή των υπηρεσιών αυτών βασίζεται στο γεγονός ότι αποτελούν κρίσιμες πύλες πρόσβασης (*gateways*) για τη συμμετοχή επιχειρήσεων και χρηστών στην ψηφιακή οικονομία και επομένως, η συμπεριφορά των παρόχων τους έχει συστημική σημασία για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς.

2. Ορισμός και προσδιορισμός των πυλωρών

Η διαδικασία χαρακτηρισμού μιας επιχείρησης ως πυλωρού περιγράφεται στο άρθρο 3 του DMA. Για να χαρακτηριστεί μια επιχείρηση ως πυλωρός, πρέπει να πληροί σωρευτικά τρεις βασικές προϋποθέσεις:

α) Να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην εσωτερική αγορά.

Η προϋπόθεση αυτή τεκμαίρεται όταν η επιχείρηση έχει ετήσιο κύκλο εργασιών στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) τουλάχιστον 7,5 δισ. ευρώ τα τρία τελευταία οικονομικά έτη ή μέση χρηματιστηριακή αξία τουλάχιστον 75 δισ. ευρώ το τελευταίο οικονομικό έτος, παρέχοντας παράλληλα βασική υπηρεσία πλατφόρμας σε τουλάχιστον τρία κράτη μέλη.

β) Να παρέχει υπηρεσία που συνιστά σημαντική πύλη σύνδεσης μεταξύ επιχειρηματικών χρηστών και τελικών χρηστών.

Η προϋπόθεση αυτή πληρούται όταν η επιχείρηση έχει πάνω από 45 εκατομμύρια μηνιαίους ενεργούς τελικούς χρήστες και πάνω από 10.000 ετήσιους ενεργούς επιχειρηματικούς χρήστες εντός της Ένωσης.

γ) Να κατέχει παγιωμένη και σταθερή θέση στην αγορά ή να αναμένεται ότι θα αποκτήσει τέτοια θέση στο εγγύς μέλλον, δηλαδή τα ως άνω όρια να πληρούνται για τρία συνεχόμενα οικονομικά έτη.

Εφόσον μια επιχείρηση πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις, υποχρεούται να κοινοποιήσει το γεγονός αυτό στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία εν συνεχεία εκδίδει απόφαση χαρακτηρισμού ως πυλωρού. Σε περίπτωση παράλειψης κοινοποίησης, η Επιτροπή μπορεί αυτεπαγγέλτως να ορίσει την επιχείρηση ως πυλωρό.

Στις 6 Σεπτεμβρίου 2023, η Επιτροπή προσδιόρισε έξι πυλωρούς: τις εταιρείες Alphabet, Amazon, Apple, ByteDance, Meta και Microsoft, οι οποίες παρέχουν συνολικά 22 βασικές υπηρεσίες πλατφόρμας. Παράλληλα, ξεκίνησε διαδικασίες διερεύνησης για την επαλήθευση των δηλώσεων συμμόρφωσης και την αποτίμηση των επιπτώσεων στην αγορά.

3. Υποχρεώσεις και απαγορεύσεις των πυλωρών

Ο DMA εισάγει ένα σύνολο εκ των προτέρων (ex ante) κανόνων που δεσμεύουν τους πυλωρούς, ανεξάρτητα από το αν έχει διαπιστωθεί συγκεκριμένη παραβίαση του δικαίου του ανταγωνισμού. Οι υποχρεώσεις αυτές καθορίζονται στα άρθρα 5 και 6 και στοχεύουν στην πρόληψη αθέμιτων πρακτικών και στην αποτροπή του φαινομένου *lock-in*, δηλαδή του εγκλωβισμού των χρηστών ή επιχειρήσεων σε μια μόνο πλατφόρμα.

Μεταξύ των σημαντικότερων υποχρεώσεων και απαγορεύσεων συγκαταλέγονται:

- Η απαγόρευση αυτοπροτίμησης (self-preferencing), δηλαδή της πρακτικής κατά την οποία ο πυλωρός προωθεί τα δικά του προϊόντα ή υπηρεσίες εις βάρος των ανταγωνιστών.
- Η υποχρέωση διαλειτουργικότητας και φορητότητας δεδομένων, που επιτρέπει στους χρήστες να μεταφέρουν τα δεδομένα τους σε άλλες πλατφόρμες.
- Η απαγόρευση συνδυασμού προσωπικών δεδομένων χρηστών από διαφορετικές υπηρεσίες του ίδιου ομίλου χωρίς συναίνεση.

- Η απαγόρευση εμπορικών περιορισμών που εμποδίζουν τις επιχειρήσεις να προσφέρουν τα προϊόντα τους μέσω άλλων πλατφορμών.
- Η υποχρέωση παροχής πληροφόρησης για αλγοριθμικά συστήματα και όρους διαφήμισης, ώστε να ενισχυθεί η διαφάνεια.

Οι πωλωροί υποχρεούνται να κοινοποιούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκθεση συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις του Κανονισμού και να συνεργάζονται πλήρως με τα όργανα ελέγχου. Η μη συμμόρφωση επισύρει σοβαρές κυρώσεις: η Επιτροπή μπορεί να επιβάλει πρόστιμο έως 10% του συνολικού παγκόσμιου κύκλου εργασιών, ή έως 20% σε περίπτωση υποτροπής.

4. Σχέση με το δίκαιο του ανταγωνισμού και συμπληρωματικότητα

Ο DMA δεν αντικαθιστά αλλά συμπληρώνει το δίκαιο του ανταγωνισμού. Ενώ το τελευταίο λειτουργεί εκ των υστέρων, απαιτώντας τη διαπίστωση παράβασης, ο DMA θεσπίζει κανόνες εκ των προτέρων πρόληψης για τις πιο συστημικές πλατφόρμες.

Κατά το άρθρο 1 παρ. 6, η εφαρμογή του Κανονισμού δεν θίγει την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, ούτε των εθνικών κανόνων ανταγωνισμού. Έτσι, οι εθνικές αρχές διατηρούν τη δυνατότητα να ερευνούν αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές που δεν εμπίπτουν ρητώς στο πεδίο του DMA.

Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνεται ένα διττό καθεστώς ρύθμισης, όπου το ενωσιακό πλαίσιο εξασφαλίζει την προληπτική εποπτεία των ισχυρών παικτών της αγοράς, ενώ το εθνικό δίκαιο παραμένει εργαλείο αντιμετώπισης επιμέρους καταχρηστικών συμπεριφορών.

5. Θεσμική καινοτομία του Κανονισμού

Ο DMA εισάγει έναν νέο τύπο τομεακής ρύθμισης, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει αποκλειστικό ρόλο επιβολής και παρακολούθησης συμμόρφωσης. Το μοντέλο αυτό διαφοροποιείται από το κλασικό δίκαιο του ανταγωνισμού, καθώς δεν απαιτεί τη διαπίστωση κατάχρησης ή την ύπαρξη αντι-ανταγωνιστικών αποτελεσμάτων, αλλά επιβάλλει προκαθορισμένες υποχρεώσεις συμπεριφοράς στους φορείς με συστημική ισχύ.

Η Επιτροπή διαθέτει εκτεταμένες ερευνητικές αρμοδιότητες, όπως η δυνατότητα διεξαγωγής ελέγχων, συλλογής πληροφοριών και διεξαγωγής έρευνας αγοράς (market investigation), προκειμένου να διαπιστώσει την ανάγκη τροποποίησης των υποχρεώσεων ή τον χαρακτηρισμό νέων πωλωρών.

Η προσέγγιση αυτή αντανakλά μια ευρύτερη μετατόπιση της ενωσιακής πολιτικής από τη μεταγενέστερη τιμωρία στην προληπτική διακυβέρνηση των ψηφιακών οικοσυστημάτων, επιδιώκοντας να προλάβει τη δημιουργία καταχρηστικών καταστάσεων προτού αυτές παγιωθούν.

Η Εφαρμογή του Κανονισμού για τις Ψηφιακές Αγορές στην Ελλάδα

Ο Νόμος 5019/2023 και ο ρόλος της Επιτροπής Ανταγωνισμού

Παρότι ο Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1925 είναι άμεσα εφαρμοστέος και δεν απαιτεί μεταφορά στο εθνικό δίκαιο, η ανάγκη για εθνικό μηχανισμό συνεργασίας και συνδρομής προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή οδήγησε στην ψήφιση του Νόμου 5019/2023 (ΦΕΚ Α' 226/2023). Ο νόμος αυτός προσαρμόζει το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική εφαρμογή του DMA σε εθνικό επίπεδο, με σαφή προσδιορισμό αρμοδιοτήτων και διαδικασιών συνεργασίας.

Με το άρθρο 83 του Ν. 5019/2023 προστέθηκε η παράγραφος 1Α στο άρθρο 14 του Ν. 3959/2011 («Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού»), με την οποία ορίζεται ρητώς η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού (ΕΑ) ως «εθνική αρμόδια αρχή» για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/1925.

Η ΕΑ, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή με συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία και μακρά εμπειρία στην εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού, αναλαμβάνει πλέον διττό ρόλο:

1. να συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του μηχανισμού επιβολής του DMA, και
2. να ενεργεί επικουρικά στην παρακολούθηση της συμμόρφωσης των πωλών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά.

Η θεσμική αυτή πρόβλεψη εντάσσεται στη λογική της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατηρεί τον κύριο ρόλο επιβολής, ενώ οι εθνικές αρχές συμμετέχουν ενεργά στην ανταλλαγή πληροφοριών, τη διασφάλιση συνεργασίας και την παροχή τοπικών δεδομένων που είναι κρίσιμα για την εποπτεία της αγοράς.

1. Ρυθμιστική φιλοσοφία και λειτουργική αποστολή της Επιτροπής Ανταγωνισμού

Η ανάθεση της αρμοδιότητας αυτής στην ΕΑ είναι απολύτως συνεπής με τη φύση και τον σκοπό του DMA. Ο Κανονισμός δεν θεσπίζει γενικούς κανόνες εμπορικής δραστηριότητας, αλλά τομεακούς κανόνες προληπτικής ρύθμισης για συγκεκριμένους οικονομικούς δρώντες, των οποίων η ισχύς είναι ικανή να διαμορφώσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό.

Η ΕΑ, ως εθνική αρχή, οφείλει να διαδραματίζει υποστηρικτικό και συντονιστικό ρόλο, εξασφαλίζοντας τη διασύνδεση του ευρωπαϊκού συστήματος επιβολής με τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς. Ο ρόλος της δεν είναι κατασταλτικός – καθώς η επιβολή κυρώσεων ανήκει αποκλειστικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή – αλλά ενεργός και διαγνωστικός, με αρμοδιότητες συλλογής στοιχείων, αξιολόγησης των επιπτώσεων των πρακτικών των πωλών και παροχής τεχνικής ή νομικής συνδρομής στην Επιτροπή.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ήδη εκπονήσει σχετικό «Σύντομο Οδηγό για την Πράξη για τις Ψηφιακές Αγορές», στον οποίο παρουσιάζονται οι βασικές αρχές του Κανονισμού και οι πιθανές επιπτώσεις του στην ελληνική αγορά. Το έγγραφο αυτό λειτουργεί ως πρακτικό βοήθημα για τις

επιχειρήσεις, παρέχοντας κατευθύνσεις σχετικά με τις υποχρεώσεις των πυλωρών και τα δικαιώματα των επιχειρηματικών χρηστών.

2. Η σχέση του DMA με το εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού

Παρά την άμεση εφαρμογή του DMA, το εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού παραμένει παράλληλο και συμπληρωματικό εργαλείο. Ο Ν. 3959/2011 εξακολουθεί να εφαρμόζεται σε περιπτώσεις πρακτικών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο του Κανονισμού ή σε συμπεριφορές που δεν πληρούν τα κριτήρια ορισμού πυλωρού.

Έτσι, η ΕΑ μπορεί να ερευνά:

- καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης κατά το άρθρο 2 Ν. 3959/2011, ακόμη και αν ο δράστης είναι πυλωρός κατά τον DMA, εφόσον η πρακτική δεν ρυθμίζεται ρητώς από αυτόν,
- αντι-ανταγωνιστικές συμφωνίες ή συμπράξεις (άρθρο 1 Ν. 3959/2011), καθώς και
- ζητήματα που αφορούν συγκεντρώσεις επιχειρήσεων ή ελέγχους εξαγορών, τα οποία δεν υπάγονται στο πεδίο του DMA.

Η παράλληλη εφαρμογή των δύο πλαισίων δημιουργεί ένα σύστημα πολυεπίπεδης προστασίας του ανταγωνισμού, όπου ο DMA καλύπτει τις περιπτώσεις συστημικής ισχύος και το εθνικό δίκαιο επιλαμβάνεται των υπολοίπων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές συνεργάζονται μέσω ενός μηχανισμού ανταλλαγής πληροφοριών και συντονισμού, ώστε να αποφευχθούν επικαλύψεις ή αντιφατικές αποφάσεις. Ο μηχανισμός αυτός προβλέπει δυνατότητα κοινοποίησης στοιχείων, τεχνικής υποστήριξης και συμμετοχής των εθνικών αρχών σε ερευνητικές διαδικασίες που διεξάγει η Επιτροπή.

3. Κυρώσεις και διαδικασίες συμμόρφωσης

Αν και η αρμοδιότητα επιβολής κυρώσεων ανήκει αποκλειστικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ΕΑ μπορεί να διαβιβάζει πληροφορίες, να προτείνει μέτρα συμμόρφωσης, ή να ενημερώνει τις εθνικές αρχές για πιθανές παραβιάσεις.

Ο DMA προβλέπει αυστηρό πλαίσιο κυρώσεων:

- Η Επιτροπή μπορεί να επιβάλλει πρόστιμα έως 10% του συνολικού ετήσιου κύκλου εργασιών της επιχείρησης, ή έως 20% σε περίπτωση υποτροπής.
- Σε περίπτωση συστηματικής μη συμμόρφωσης, μπορεί να επιβληθούν διαρθρωτικά μέτρα, όπως η υποχρεωτική διάσπαση τμημάτων επιχειρήσεων ή ο περιορισμός της συγκέντρωσης δεδομένων.

Η αποτελεσματικότητα των μέτρων αυτών εξαρτάται, ωστόσο, σε μεγάλο βαθμό από την ενημέρωση και εγρήγορση των εθνικών αρχών, οι οποίες βρίσκονται εγγύτερα στις επιχειρηματικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εντός των κρατών μελών.

4. Η συμβολή της Ελλάδας στη διαμόρφωση ευρωπαϊκής πρακτικής

Η εφαρμογή του DMA αποτελεί μια πρόκληση για τα κράτη μέλη, καθώς εισάγει μια νέα μορφή οικονομικής διακυβέρνησης όπου η επιβολή εναπόκειται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά η εθνική συνεργασία είναι απαραίτητη για τη συλλογή στοιχείων και την επιτόπια εποπτεία.

Η Ελλάδα, μέσω της Επιτροπής Ανταγωνισμού, μπορεί να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη ευρωπαϊκής πρακτικής, συμμετέχοντας σε έρευνες αγοράς, σε διαδικασίες ελέγχου συμμόρφωσης και σε ανταλλαγή πληροφοριών με άλλες εθνικές αρχές. Επιπλέον, η ΕΑ μπορεί να συμβάλει στη διάδοση βέλτιστων πρακτικών, ιδίως ως προς τη διασύνδεση του DMA με άλλους τομείς του δικαίου, όπως η προστασία δεδομένων και η κυβερνοασφάλεια.

5. Συνολική εκτίμηση του εθνικού πλαισίου

Η ενσωμάτωση του DMA στο ελληνικό θεσμικό περιβάλλον, μέσω του Ν. 5019/2023, ολοκληρώνει τη μεταρρύθμιση που ξεκίνησε με τον Ν. 5099/2024 για τον DSA, συγκροτώντας ένα ενιαίο πλαίσιο διακυβέρνησης των ψηφιακών αγορών και υπηρεσιών.

Ο συνδυασμός των δύο νομοθετημάτων επιτρέπει στην Ελλάδα να εναρμονιστεί πλήρως με την ενωσιακή ψηφιακή στρατηγική, η οποία επιδιώκει να διαμορφώσει μια ασφαλή, δίκαιη και ανταγωνιστική ψηφιακή ενιαία αγορά.

Ωστόσο, η επιτυχία του εγχειρήματος θα εξαρτηθεί από:

- την επαρκή στελέχωση και τεχνογνωσία των αρμόδιων αρχών,
- την ανάπτυξη μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ ΕΕΤΤ, ΕΣΡ, ΑΠΔΠΧ και ΕΑ, και
- τη δημιουργία ενός ενιαίου σημείου επαφής με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη διαχείριση θεμάτων ψηφιακής πολιτικής.

Η πρόκληση πλέον έγκειται στη λειτουργική συνέργεια μεταξύ των θεσμών, ώστε το κανονιστικό πλαίσιο να μην παραμένει τυπικό, αλλά να καταστεί εργαλείο πραγματικής εποπτείας και ενίσχυσης της διαφάνειας και του ανταγωνισμού στην ψηφιακή οικονομία.

Συνολικές Παρατηρήσεις και Συμπεράσματα

Η θέσπιση των Κανονισμών (ΕΕ) 2022/2065 και 2022/1925, γνωστών ως *Digital Services Act* (DSA) και *Digital Markets Act* (DMA), σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας εποχής ρυθμιστικής διακυβέρνησης για την ψηφιακή οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι δύο πράξεις, αν και αυτόνομες, συγκροτούν ένα ενιαίο νομοθετικό οικοσύστημα που αποσκοπεί αφενός στη διασφάλιση της νομιμότητας, της διαφάνειας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο διαδίκτυο, και αφετέρου στη διαμόρφωση δίκαιων και ανταγωνιστικών συνθηκών στις ψηφιακές αγορές.

1. Συγκριτική θεώρηση DSA και DMA

Ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) εστιάζει κυρίως στη συμπεριφορά των πλατφορμών έναντι του περιεχομένου και των χρηστών, καθιερώνοντας υποχρεώσεις λογοδοσίας και διαφάνειας. Επιδιώκει να διασφαλίσει ότι το διαδίκτυο παραμένει χώρος ελεύθερης έκφρασης, χωρίς να μετατρέπεται σε άβατο ανομίας. Οι πλατφόρμες παύουν να είναι «ουδέτεροι τεχνικοί διαμεσολαβητές» και αναγνωρίζονται πλέον ως υπεύθυνοι θεσμικοί δρώντες, οι οποίοι υποχρεούνται να λαμβάνουν μέτρα δέουσας επιμέλειας και να αξιολογούν τους συστημικούς κινδύνους που δημιουργεί η λειτουργία τους.

Αντιθέτως, ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA) στοχεύει στην οικονομική διάσταση του ψηφιακού οικοσυστήματος, εισάγοντας προληπτικούς κανόνες κατά της καταχρηστικής ισχύος των μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών. Ενώ το κλασικό δίκαιο του ανταγωνισμού δρα *εκ των υστέρων*, μετά τη διαπίστωση παράβασης, ο DMA λειτουργεί *εκ των προτέρων*, επιβάλλοντας εκ των αρχών συγκεκριμένες υποχρεώσεις στους λεγόμενους πυλωρούς (gatekeepers).

Η συνύπαρξη των δύο Κανονισμών εκφράζει τη διττή στόχευση της Ένωσης:

- αφενός, τη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών στην ψηφιακή σφαίρα (DSA), και
- αφετέρου, την προστασία της οικονομικής ελευθερίας και της καινοτομίας στην αγορά (DMA).

Πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση, όπου το ρυθμιστικό ενδιαφέρον μετατοπίζεται από την τεχνολογία καθαυτή στις κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της χρήσης της.

2. Η μετάβαση από την «αυτορρύθμιση» στη «ρυθμιζόμενη λογοδοσία»

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της νέας ευρωπαϊκής νομοθεσίας είναι η υπέρβαση του μοντέλου της αυτορρύθμισης, που κυριάρχησε στις πρώτες δεκαετίες του διαδικτύου. Οι μεγάλες πλατφόρμες είχαν υιοθετήσει εσωτερικούς κανόνες λειτουργίας, χωρίς θεσμική λογοδοσία, με αποτέλεσμα την ανάδυση ιδιωτικών μηχανισμών ελέγχου του λόγου και της πληροφορίας.

Ο DSA επιβάλλει, αντιθέτως, ένα σύστημα δημόσιας ρύθμισης και εξωτερικής εποπτείας, καθιερώνοντας σαφείς υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας, διαφάνειας και αξιολόγησης κινδύνων. Ο στόχος δεν είναι η απόδοση ευθύνης για κάθε μεμονωμένο περιεχόμενο, αλλά η θεσμοθέτηση υποχρεώσεων πρόληψης και διαχείρισης του παράνομου ή επιβλαβούς περιεχομένου με τρόπο αναλογικό και διαφανή.

Ομοίως, ο DMA θέτει τέλος στην ανεξέλεγκτη συγκέντρωση οικονομικής ισχύος και στην «αυτορρυθμιζόμενη κυριαρχία» των ψηφιακών κολοσσών, εισάγοντας εκ των προτέρων περιορισμούς στις πρακτικές τους. Οι πυλωροί δεν κρίνονται πλέον εκ των υστέρων για

παράβαση του ανταγωνισμού, αλλά υποχρεούνται να τηρούν εκ των προτέρων καθορισμένους κανόνες συμπεριφοράς.

Έτσι, η ΕΕ περνά από τη λογική της παρέμβασης στη λογική της πρόληψης, και από την αυτορρύθμιση στη ρυθμιζόμενη λογοδοσία.

3. Το ελληνικό μοντέλο εφαρμογής

Η ελληνική έννομη τάξη ενσωμάτωσε και τους δύο Κανονισμούς με θεσμική συνέπεια και σαφή κατανομή αρμοδιοτήτων. Ο Ν. 5099/2024 όρισε την ΕΕΤΤ ως Συντονιστή Ψηφιακών Υπηρεσιών, αναθέτοντάς της την ευθύνη εφαρμογής του DSA, ενώ ο Ν. 5019/2023 προσδιόρισε την Επιτροπή Ανταγωνισμού ως εθνική αρχή συνεργασίας για τον DMA.

Η κατανομή αυτή είναι ενδεικτική της πρόθεσης του εθνικού νομοθέτη να δημιουργήσει ένα πολυκεντρικό μοντέλο εποπτείας, στο οποίο συμμετέχουν:

- η ΕΕΤΤ, ως θεματοφύλακας της συμμόρφωσης των παρόχων επιγραμμικών υπηρεσιών,
- το ΕΣΡ, ως αρμόδιο για το περιεχόμενο και τις οπτικοακουστικές υπηρεσίες,
- η ΑΠΔΠΧ, για ζητήματα προστασίας δεδομένων, και
- η ΕΑ, για την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού στις ψηφιακές αγορές.

Το μοντέλο αυτό ανταποκρίνεται στη διατομεακή φύση της ψηφιακής οικονομίας, όπου ζητήματα ελευθερίας της έκφρασης, προστασίας δεδομένων, ανταγωνισμού και καινοτομίας είναι αλληλένδετα. Ωστόσο, απαιτεί στενό συντονισμό και ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ των αρχών, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος επικαλύψεων ή ρυθμιστικής ασυνέπειας.

4. Θεσμική καινοτομία και δημοκρατική διάσταση

Οι Κανονισμοί DSA και DMA δεν περιορίζονται σε τεχνικές ρυθμίσεις· αποτελούν, σε ευρύτερο επίπεδο, εργαλεία δημοκρατικής ενδυνάμωσης και θεσμικού ελέγχου της τεχνολογικής εξουσίας. Για πρώτη φορά η Ένωση εισάγει μηχανισμούς πολιτικής λογοδοσίας για ιδιωτικούς φορείς που διαχειρίζονται κρίσιμες υποδομές πληροφόρησης και επικοινωνίας.

Ειδικά ο DSA καθιερώνει ένα δικαίωμα ενημέρωσης και αμφισβήτησης για τους χρήστες, επαναφέροντας την ανθρώπινη κρίση και τη διοικητική εποπτεία σε διαδικασίες που μέχρι πρότινος καθορίζονταν αποκλειστικά από αλγοριθμικά συστήματα. Από την άλλη, ο DMA αποσκοπεί στη διατήρηση ενός πλουραλιστικού και ανταγωνιστικού ψηφιακού οικοσυστήματος, αποτρέποντας τη μετατροπή της τεχνολογικής καινοτομίας σε μηχανισμό αποκλεισμού.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ευρωπαϊκή ρύθμιση συνιστά θεσμική καινοτομία: μετατοπίζει την έμφαση από την προστασία του ανταγωνισμού ως διαδικασία στην προστασία της διαδικτυακής δημοκρατίας και ελευθερίας επιλογής. Πρόκειται για μια νέα μορφή «κανονιστικού συνταγματισμού» του ψηφιακού χώρου.

5. Προκλήσεις εφαρμογής και μελλοντικές προοπτικές

Παρά τη θεσμική πληρότητα των δύο Κανονισμών, οι προκλήσεις εφαρμογής είναι πολλαπλές:

- Η τεχνολογική πολυπλοκότητα των αλγοριθμικών συστημάτων καθιστά δύσκολη την αξιολόγηση της συμμόρφωσης.
- Η διασυνοριακή φύση των υπηρεσιών απαιτεί συνεχή συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και της Επιτροπής.
- Η ανάγκη τεχνογνωσίας και ανθρώπινου δυναμικού στις εθνικές αρχές είναι κρίσιμη, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις εποπτείας.

Επιπλέον, το νέο πλαίσιο θα πρέπει να συνδυαστεί με άλλες σημαντικές πρωτοβουλίες της Ένωσης, όπως:

- την Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AI Act),
- την Πράξη για τα Δεδομένα (Data Act), και
- την Οδηγία NIS2 για την κυβερνοασφάλεια.

Η σύγκλιση αυτών των πράξεων συνθέτει ένα ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό δίκαιο του ψηφιακού χώρου, που δεν ρυθμίζει μόνο την τεχνολογία, αλλά και τις σχέσεις ισχύος, ευθύνης και διαφάνειας που αναδύονται μέσα από αυτήν.

6. Επίλογος

Η νομοθεσία για τις ψηφιακές υπηρεσίες και τις αγορές αποτελεί την πιο φιλόδοξη προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ανακτήσει τον έλεγχο του ψηφιακού οικοσυστήματος και να διασφαλίσει ότι οι αξίες της – δικαιοσύνη, διαφάνεια, προστασία δικαιωμάτων και ανταγωνισμός – θα ενσωματώνονται και στο διαδικτυακό περιβάλλον.

Η Ευρώπη επιχειρεί, με το δίδυμο DSA–DMA, να διαμορφώσει ένα παγκόσμιο πρότυπο ρύθμισης, όπου η τεχνολογία δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά υπηρετεί τον άνθρωπο και τη δημοκρατία.

Η επιτυχία της προσπάθειας αυτής θα εξαρτηθεί από την ικανότητα των θεσμών να συνεργάζονται, να παρακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις και να προσαρμόζουν δυναμικά το κανονιστικό πλαίσιο. Για την Ελλάδα, η πρόκληση είναι διπλή: να εφαρμόσει αποτελεσματικά το νέο ευρωπαϊκό δίκαιο και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που αυτό δημιουργεί για μια ώριμη, διαφανή και ανταγωνιστική ψηφιακή οικονομία.

Με την υιοθέτηση των νόμων 5099/2024 και 5019/2023, η χώρα εισέρχεται σε μια νέα φάση θεσμικής προσαρμογής, όπου η ψηφιακή διακυβέρνηση παύει να είναι τεχνικό εγχείρημα και καθίσταται πυλώνας του κράτους δικαίου και της οικονομικής ανάπτυξης στην εποχή της ψηφιακής μετάβασης.